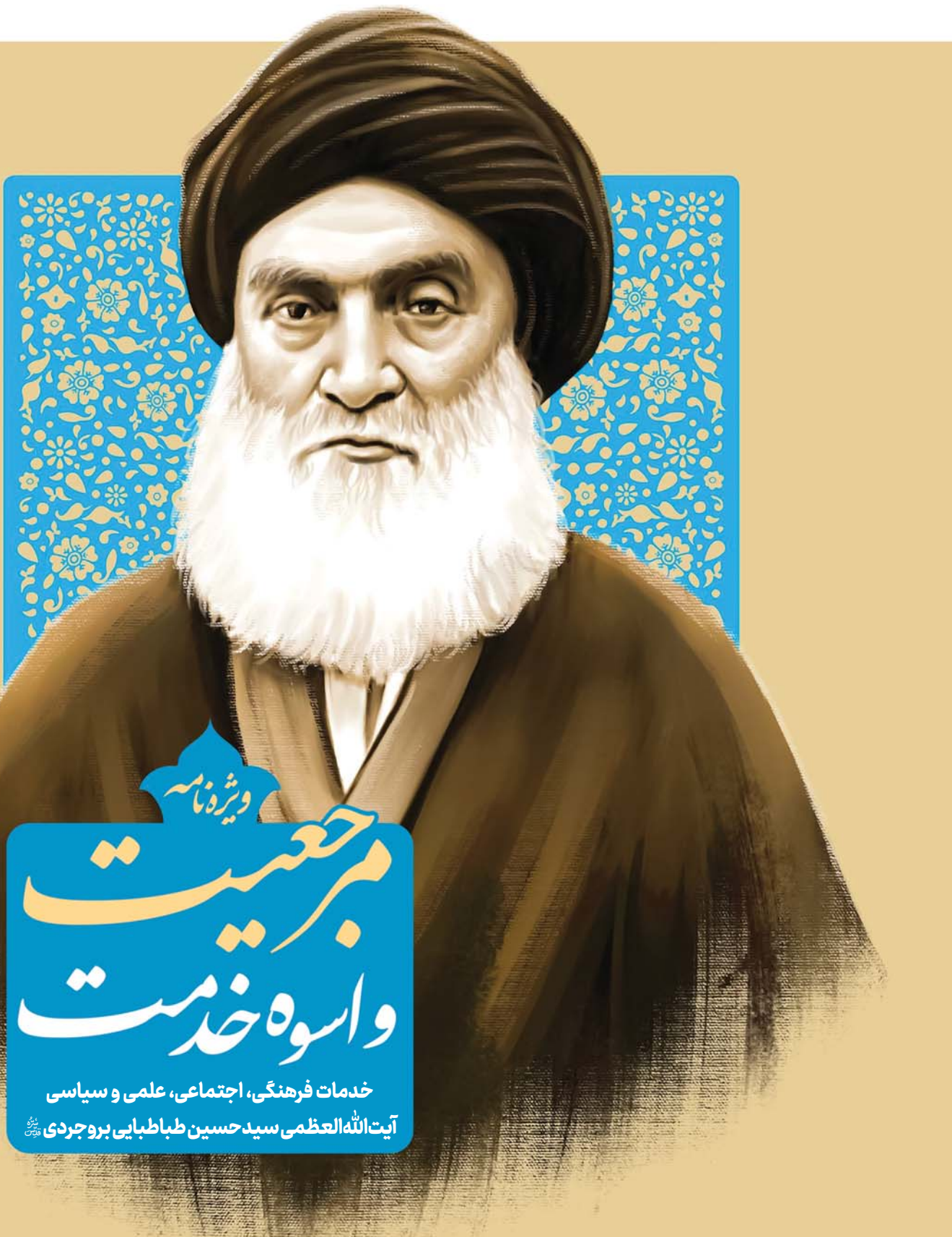

تأسیس بیش از هزار مدرسه، کتابخانه بیمارستان و امور عام المنفعه

در سپهر مذهب تشیع، ستارگان پرفروغی درخشیده‌اند که همچون دژی مستحکم در خدمت به مردم، دیانت و ارزش‌های الهی در تاریخ هزارساله خود همواره پاینده به عهد و میثاق الهی در خدمت به خدا و خلق بوده‌اند و در این مسیر حتی چوبه دار و سختی‌ها را به جان خریده‌اند؛ ولی در خدمت به مردم و دیانت و ارزش‌های الهی کوتاه نیامدند. در میان عالمان عامل، از جمله کسانی که همچون خورشیدی فروزان پرتوافشانی می‌کند و آثار وجودی او سیراب‌کننده جان‌های مشتاق کسب علوم و معارف الهی است و در دوران زعامتش خدمات علمی، اجتماعی، سیاسی و عمرانی بسیار ارزنده‌ای برای ایران و جهان اسلام انجام داد و با رونق بخشیدن به حوزه علمیه قم و مقام مرجعیت، نام شیعه جعفری را در محافل علمی جهان اسلام پرآوازه ساخت، آیت‌الله‌العظمی سیدحسین بروجردی رحمته می‌باشد. به یقین، نام مردان بزرگی که همت بلند خود را برای تحقق فرمان الهی به‌کار گرفته‌اند، برای همیشه در لوح زرین تاریخ و انسانیت ماندگار خواهد بود. آنچه پیش رو دارید، نگاهی اجمالی و کوتاه به خدمات بسیار گسترده و غیر قابل احصای آیت‌الله‌العظمی بروجردی رحمته در ایران و خارج از کشور می‌باشد که در ویژه‌نامه‌ای با عنوان «مرجعیت و اسوه خدمت» به مناسبت شصت و چهارمین سالگرد ارتحال زعیم عالی‌قدر جهان تشیع، تقدیم خوانندگان ارجمند هفته‌نامه «افق حوزه» می‌گردد. امیدواریم با شناخت آن عالم وارسته و پیروی از زندگانی پرفروغ وی، راهی به سوی روشنایی‌های رستگاری بکشاییم.

مروری بر مبارزات فرهنگی در دوران پهلوی

چیز و هیچ کس را نمی‌کرد و تا آن مقدار قدرت داشت، اقدام می‌کرد. نمونه این مطلب، همین قضیه اصلاحات ارضی است. شخص شاه، لایحه اصلاحات ارضی را به مجلس داد و سپس راهی اهواز شد. وی دستور داده بود که مجلس در اسرع وقت، لایحه را به تصویب برساند و در بازگشت، تحویل وی شود. همین که آیت‌الله بروجردی مطلع شدند، نامه‌ای به رئیس مجلس شورای ملی (سردار فخر) و نامه‌ای هم، برای آقای بهبهانی که پیگیر نامه ایشان به رئیس مجلس بود، به این صورت نوشتند: «شما در این رابطه مسئولیت دارید. پدر شما خون‌بهای مشروطیت ایران است. درباریان و مجلسیان باید از شما اطاعت کنند. شما در امور خلاف شرع باید حساس و فعال باشید.» نامه آیت‌الله بروجردی هنگام نواخته شدن زنگ مجلس به دست رئیس مجلس رسیده بود. رئیس برای نمایندگان، نامه را خوانده بود. مفاد نامه این بود که: «از نمایندگان مسلمان جای تعجب است که در غیاب شاه، لایحه خلاف اسلامی را طرح کرده و در صدد تصویب آن هستند. این لایحه، خلاف اسلام و شریعت است. من تا زنده هستم، نخواهم گذاشت چنین خلافی در این مملکت اجرا شود.» این نامه باعث شد، لایحه مسکوت بماند. شاه در پاسخ اعتراض آیت‌الله بروجردی نامه‌ای به این مضمون نوشت: «اصلاحات ارضی، در ممالک اسلامی هم انجام گرفته است. مانند ترکیه، پاکستان و ... مصالح کشور را باید رعایت نمود، نه خواسته‌های عده‌ای مال‌پرست را ... ما دستور دادیم، قانون اصلاحات ارضی، مثل سایر ممالک اسلامی اجرا شود.» آیت‌الله بروجردی، نامه شاه را چنین جواب دادند: شما که می‌گویید در ممالک دیگر اسلامی، قانون اصلاحات اجرا شده است، در آن جاها اول راجع به حکم فکر کرده‌اند، دوم این سلطنت را کنار گذاشتند و جمهوری کردند. آن ممالک، اول جمهوری شدند، بعد اصلاحات ارضی اجرا شد. این موضع‌گیری آیت‌الله بروجردی موجب شد که شاه تا زمان حیات ایشان، مسئله اصلاحات ارضی را متوقف کند. این نبود جز ترس از آیت‌الله‌العظمی بروجردی. بعد از رحلت ایشان بود که شاه اصلاحات ارضی را اجرا کرد.

شهر قم با ورود آیت‌الله‌العظمی بروجردی رحمته و نضج گرفتن ریاست دینی ایشان بر حوزه علمیه، جایگاه ویژه‌ای یافت و ضرورت ایجاد تحولات عمده فرهنگی و علمی در آن به‌طور خاصی احساس شد. با اقدامات آیت‌الله بروجردی چشم‌انداز فکری و فرهنگی شهر قم و حوزه متحول شد و بهبود زیادی در آن حاصل گردید. آیت‌الله بروجردی در حوزه مسائل فرهنگی در مواقع لزوم، به مخالفت با طرح‌های فرهنگی حکومت که مغایر با دین و ارزش‌های معنوی بود، می‌پرداخت و اصلاحات درخور توجهی را در زمینه‌های گوناگون به‌عمل آورد. در ادامه به نمونه‌هایی از این مقابله و مبارزه فرهنگی اشاره می‌شود.

دستور نخست‌وزیر، در تهران خانه زن تأسیس می‌شود. هدف از تأسیس این خانه نیز، ترویج بدحجابی اعلام شد. نخست‌وزیر به حضور ایشان رسید و پس از احوال‌پرسی و تعارفات معمول، راجع به کارهایی که دولت در خوزستان کرده بود، گزارش داد. آیت‌الله بروجردی تا آخر جلسه به او بی‌اعتنایی کرد و صحبت‌های نخست‌وزیر که تمام شد، ایشان با عصبانیت گفت: «خانه زن دیگر چیست؟ نخست‌وزیر وقتی عصبانیت می‌خواهد، فرماندار و رئیس شهربانی گفتند: حضرت آیت‌الله! ما هر هفته باید خلاصه عملکرد خود را به مرکز گزارش دهیم، اجازه می‌دهید بگوییم خدمت آقا رسیدیم و این‌طور عصبانی بودند و چنین سخنانی فرموده‌اند؟ آیت‌الله بروجردی با صدای رسا فرمودند: «بله، بگویید. بگویید. ... من دیگر مایوسم و کار به شما ندارم. این چه وضعی است که برای دختران مردم به وجود آورده‌اید؟!» شب آن روز یا شب بعد (شب ۱۷ دی) جراید نوشته‌اند: به‌واسطه سردی هوا، رژه دختران در خیابان‌ها در روز ۱۷ دی لغو شده است!

۳. مخالفت با تأسیس خانه زن

شایع شده بود که هسروس هویدا، نخست‌وزیر وقت، بهائی است. به‌همین سبب، آیت‌الله بروجردی از پذیرفتن هویدا برای ملاقات خودداری می‌کرد تا اینکه پس از تلاش‌های بسیار، ایشان با این دیدار موافقت کرد. یک روز پیش از ملاقات به آیت‌الله بروجردی خبر رسید که «به

تغییر رسم الخط فارسی

نخستین مواجهه آیت‌الله بروجردی رحمته با رژیم پهلوی در حوزه فرهنگ در دوران پیش از زعامت حوزه، تغییر رسم الخط فارسی بود. بهانه شاه این بود که رسم الخط فارسی، در کتابت و چاپ موجب اشتباه می‌شود و سردرگمی خوانندگان و پژوهشگران را در پی خواهد داشت. به‌علاوه با زبان بین‌المللی (انگلیسی) تطابق ندارد؛ لذا فارسی زبان در فراگیری دانش‌های موجود در جهان غرب، به مشکل برمی‌خورد. بنا به تشخیص شاه و مشاوران وی، لازمه رفع این مشکل، تغییر رسم الخط فارسی بود. آیت‌الله بروجردی وقتی متوجه این امر شد، فرمود: «هدف اینان از تغییر خط، دور کردن جامعه ما از فرهنگ اسلامی است. من تا زنده‌ام، اجازه نمی‌دهم این کار آرا عملی کنند، به هر جا که می‌خواهد، منتهی شود.» موضع سخت ایشان باعث شد که رضاشاه نتواند، در ایران به تقلید از همسایه ترک خود، خط را تغییر دهد.

۲. ممانعت از رژه دختران

آیت‌الله بروجردی رحمته در خصوص کشف حجاب، همپای سایر روحانیون به مقابله پرداخت. ایشان در یکی از ملاقات‌های خود با شاه، به او تذکر داد که مسائل اسلام را رعایت کند. آیت‌الله بروجردی پس از اینکه عکس‌هایی از خانواده محمدرضاشاه پهلوی را با لباس نامناسب مشاهده کرد، دیگر اجازه ملاقات با شاه را نداد و رابطه‌اش را قطع کرد. موضوع دیگری که در دولت اقبال رخ داد، واقعه رژه دختران بود که با واکنش تند آیت‌الله بروجردی مواجه شد. حقیقت ماجرا این بود که در زمان دولت دکتر متوجه اقبال به‌مناسبت روز (اعلام بی‌حجابی) آزادی زن‌های ایرانی از قید اسارت، بخشنامه کرده بودند که در همان روز، یعنی روز ۱۷ دی، تمام دختران دبیرستانی مدارس باید با شورت و بلوز سفید رژه بزنند. وقتی این خبر به آیت‌الله بروجردی رسید، مصادف بود با آمدن فرماندار و رئیس شهربانی و شهردار قم به خدمت آقای بروجردی که با ایشان در مورد لوله‌کشی آب شهر قم بحث کنند که در این حین آیت‌الله بروجردی با عصبانیت فرمودند: «مملکت را برای این می‌خواهند که دختران مردم را به‌زور در این سرمای سرد به خیابان‌ها بکشانند و آن‌ها را آن‌طور نشان بدهند و بگویند: این‌ها از قید اسارت آزاد شده‌اند. چه اسارت و چه آزادی؟ بی‌پندوباری و این نحوه عمل‌ها آزادی و رهایی

آیت‌الله‌العظمی بروجردی رحمته

ولی فقیه تمام اختیارات پیامبر را داراست

آیت‌الله بروجردی رحمته اصل ولایت فقیه را از ضروریات اسلام می‌دانستند و معتقد بودند که ولی فقیه تمام قدرت و اختیارات پیامبر صلی الله علیه و آله را دارد و پیامبر اختیارات را از طریق بشری به دست نیاورد است؛ بلکه این شئون، ریشه در عالم بالا دارد و ائمه معصومین علیهم السلام و به تبع آنها اولیای امور مسلمین هم، از این امتیازات و اختیارات برخوردارند؛ به‌طوری‌که ولی امر مسلمین اگر دستور تخریب خانه‌ای را که در مسیر خیابان است، صادر می‌کند یا در برابر دولت اصلاح‌گر سکوت می‌کند و اجازه می‌دهد، در حقیقت به مصلحت بالاتر چشم دوخته است.

• آیت‌الله حاج شیخ علی‌پناه اشتهااردی

آیت‌الله‌العظمی بروجردی رحمته درباره ولایت فقیه می‌گوید: به نظر من اصل این سؤال درست نیست؛ زیرا مذهب شیعه بر پایه ولایت فقیه استوار است و امتیاز شیعه از دیگر مذاهب در همین امر است. تمام شکایات ائمه علیهم السلام از دست حکام جور در این بود که آنان حق اعمال این ولایت را از ائمه علیهم السلام غصب نموده بودند. بله آنچه بین فقهای شیعه مورد بحث است، تعمیم و تخصیص دایره این ولایت برای فقیه جامع‌الشرایط است که آیا تمام شئون ائمه علیهم السلام برای فقیه هست یا نه؟ چون فقهای شیعه به‌خاطر نداشتن کمک مردمی و وجود سلطه مخالفین، در طول تاریخ نتوانستند، عملاً وارد صحنه اجتماع شوند و اعمال ولایت کنند، برخی سطحی‌اندیشان یا بداندیشان خیال کرده‌اند، موضوع ولایت فقیه اختلاقی است و حال آنکه چنین نیست. اصل مسئله جزء مذهب است؛ به‌طوری‌که اگر کسی معتقد نباشد، مذهب تشیع را انکار نموده است و باید با او بحث مذهبی کرد نه فقهی؛ مرحوم آیت‌الله بروجردی رحمته نه تنها معتقد به ولایت فقیه بود که وقتی به طرح مباحث اجتماعی اسلام می‌رسید، اعتراض خود را به وضع غیراسلامی حاکم بر جامعه نشان می‌داد و شایستگی احکام اسلام را برای پیاده شدن متذکر می‌شد.

به یاد دارم، ایشان در اواخر عمر شریفشان کتاب قضا را تدریس می‌فرمودند. روزی در سر درس فرمودند: من می‌دانم، فعلاً قضای اسلامی در جامعه جاری نمی‌شود؛ ولی هدفم از طرح مبحث قضا، این است که بفهمانم، موازین قضایی اسلام به‌مراتب عالی‌تر و محکم‌تر از قوانین قضایی است که از اروپا برای ما سوغات آورده‌اند.

• آیت‌الله‌العظمی فاضل لنکرانی رحمته در این باره می‌گوید:

نظر آیت‌الله‌العظمی بروجردی رحمته همانند امام معتقد بر ولایت مطلقه فقیه بود. شاهدیم این است که ایشان هنگام تأسیس مسجد اعظم ناچار شدند، حیاطی را که وضوخانه آستانه و در کنار آن بقعه‌هایی بود و در این بقعه‌ها قبرهایی وجود داشت، خراب کنند و جزء صحن مسجد اعظم قرار دهند. ایشان وضوخانه و بقعه را خراب کردند؛ البته بدون اینکه اصل قبرها را از بین ببرند، جزء مسجد اعظم قرار دادند. کسی به ایشان اعتراض می‌کند که حیاط مربوط به آستانه است و بقعه‌ها مربوط به دیگران، شما به چه مجوزی آنها را تصرف کردید؟ ایشان لبخندی می‌زنند و می‌فرمایند: معلوم می‌شود، این آقا هنوز ولایت فقیه، درست برایش جان‌فشاده است. معنای این سخن این است که فقیه، ولایت مطلقه دارد؛ کاری را که مصلحت ببیند، به حکم این ولایت انجام می‌دهد.

• آیت‌الله‌العظمی حسین نوری همدانی در این باره می‌گوید:

آیت‌الله‌العظمی بروجردی رحمته در مسئله ولایت فقیه خیلی وسعت نظر داشتند. آن موقعی که صحن حضرت معصومه علیها السلام را برای ساختن مسجد اعظم پول می‌دادند و می‌خریدند، برخورد می‌شد با مقبره‌هایی که می‌بایست خراب بشوند و ضمیمه صحن شود که اینها خریدنی نبود یا ورثه مشخص نبود. آقای بروجردی دستور دادند که همه را خراب کنند. آیت‌الله حاج شیخ مرتضی حائری رحمته خدمت ایشان رسیدند و عرض کردند: شما برای فقیه چه سستی قائل هستید که دستور به هم زدن این ساختمان را می‌دهید؟ (البته بعضی از صاحبان‌شان را می‌شد پیدا کرد و پول داد و رضایت گرفت که همین کار را کردند؛ ولی بعضی از مقبره‌ها ممکن نبود که از صاحبانشان رضایت گرفت) ایشان در جواب فرمودند: ما فقیه را در قدرت و اختیار تالی تلو مقام امام معصوم علیهم السلام می‌دانیم.

حوزه ش ۲۷ شهریور ۱۳۷۰

سوریه / بارگاه مطهر حضرت رقیه بنت الحسین

تأسیس بیش از هزار مدرسه، کتابخانه بیمارستان و امور عام المنفعه

۳. بیمارستان ولی عصر علیه السلام در لاهیجان به همت آیت الله محمد واصف لاهیجی؛

۴. بیمارستان نجف: معظم له علاقه مند بودند، جهت رفاه حال طلاب نجف، بیمارستانی را در نجف اشرف احداث نمایند تا طلاب محترم از مراجعه به بیمارستان‌های بغداد رهایی پیدا کرده و بدون معطلی و ناراحتی بتوانند، از خدمات درمانی بیمارستان مخصوص استفاده نمایند و لذا در ماه رمضان ۱۳۳۹ شمسی طبق مرقومه‌ای، به وکیل عام خود آقای خلخالی دستور خرید زمین بزرگ و مناسب جهت احداث بیمارستان صادر کرده و دستور نقشه ساختمان آن تهیه گردید که متأسفانه با ارتحال آن زعيم عالی قدر این کار خیر عظیم عملاً متوقف گردید.

• ده‌ها امور خیریه و عام المنفعه

۱. ساختن ضريح مطهر امامین عسکریین علیهم السلام در سامرا؛
۲. ساختن سه زوج درب طلا در سامرا؛
۳. ساختن قسمتی از صحن مطهر امامین عسکریین علیهم السلام؛
۴. جاه‌های عمیق شهر قم متجاوز از ۱۵ حلقه چاه؛
۵. حسینیه تهرانی‌ها در کرپلا؛
۶. حسینیه سامرا؛
۷. تأسیس بیش از ۵۰۰ حمام و غسل‌خانه در دهات و شهرستان‌ها؛
۸. پرداخت هزینه حمام و غسل‌خانه که موقوفه مسجد اعظم در بروجرد است؛
۹. دو باب حمام در سامرا؛
۱۰. یک باب دبستان (شعبه تعلیمات اسلامی) در میانه؛
۱۱. سد رودخانه قم؛
۱۲. قبرستان وادی السلام در قم: زمین قبرستان وادی السلام به مساحت ۱۲۰ هزار متر مربع است که به همت آقایان حاج محمد رضازاده قمی و حاج عباسعلی اسلامی تهرانی، با اجازه و تصویب آیت الله فقید خریداری و وقف گردیده است؛
۱۳. کارخانه سیلو در بروجرد؛
۱۴. کارخانه برقی بروجرد که از محل عوائد سیلو تهیه شده است و شرکت سهامی است؛
۱۵. کارخانه پارچه بافی در بروجرد از محل اعانه متمکنین شهر؛
۱۶. کمک به مدارس جامعه تعلیمات اسلامی در تمام ولایات؛
۱۷. دو باب حمام در قریه محمدیه کرون اصفهان؛
۱۸. ساختن سرویس‌های بهداشتی در کنار صحن مطهر امامین عسکریین علیهم السلام.

کجا که مقتضی بود، کتابخانه مناسب با تعدادی کتاب آماده نموده و وسایلی تحصیل و پیشرفت را جهت اهل علم و تحقیق فراهم می‌ساخته که ذیلاً به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۱. کتابخانه مسجد اعظم در قم که چند هزار جلد کتاب دارد و هر روز در حدود ۱۵۰ نفر از طلاب و غیرطلاب به آنجا مراجعه و با وضعی آبرومند، مطالعه خودشان را انجام می‌دهند. این کتابخانه دارای یک مخزن کتاب است که به‌سبک خوبی قفسه‌بندی شده است و برای مطالعه دو سالن بزرگ دارد که هر کدام ۱۶ متر طول و پنج متر عرض دارد و فعلاً یکی از آنها مفروش است. امید است با کمک اهل خیر، سالن دیگر هم مفروش شود و همچنین کمک‌های شایانی به کتابخانه بنمایند که دارای همه قسم کتاب که مورد استفاده طلاب و غیره باشد؛
۲. کتابخانه مدرسه خان در قم که چند هزار جلد کتاب دارد؛
۳. کتابخانه مدرسه فیضیه قم که فهرست آن در دو مجلد به طبع رسیده؛
۴. کتابخانه مدرسه کرمانشاه که به‌سبکی نوین و زیبا ساخته شده است؛
۵. کتابخانه مدرسه نجف که در حدود هشت هزار جلد کتاب دارد؛
۶. کتابخانه مدرسه بروجرد در حدود دو هزار جلد کتاب دارد؛
۷. کتابخانه مدرسه ریز در اصفهان.

• ساخت چندین بیمارستان و درمانگاه

نبی اکرم صلی الله علیه و آله: «مَنْ اشْتَقَّ إِلَى الْجَنَّةِ سَارَعَ فِي الْخَيْرَاتِ». مرحوم آیت الله العظمی بروجردی علاوه بر ساخت مساجد و مدارس دینی، در بسیاری از امور خیریه شریک و سهیم و یا مؤسس بوده‌اند. اسامی برخی از بیمارستان‌های ساخت معظم له بدین شرح می‌باشد:

۱. بیمارستان نکویی در قم
- یکی از خدمات ماندگار آن بزرگوار که موجب آبادانی قم و رفاه اهالی آن گردید، ایجاد بیمارستان نکویی قم است که دارای یکصد تخت خواب می‌باشد که از محل ثلث مرحوم میرزا علی اکبر نکویی احداث گردید. زمین این بیمارستان مجهز توسط معظم له خریداری شد و نیز در بنای ساختمان آن، کمک‌های شایانی نمودند. ساختمان بیمارستان هم، به دستور آیت الله فقید مسعود نکویی فرزند مرحوم نکویی ثبت شده است؛
۲. بیمارستان خلد برین در بروجرد؛

تعمیر مدارس

این مدارس زیر در زمان آیت الله بروجردی علیه السلام توسط ایشان یا نمایندگان‌شان تعمیر شده است:

۱. مدرسه بقعه در کرپلا؛ ۲. مدرسه جانی خان (جهانگیرخان) در قم؛ ۳. مدرسه فیضیه در قم؛ ۴. مدرسه دارالشفا در قم؛ ۵. مدرسه رضویه در قم؛ ۶. مدرسه میرزا مهدی در اصفهان؛ ۷. مدرسه جده بزرگ در اصفهان؛ ۸. مدرسه ترک‌ها در اصفهان؛ ۹. مدرسه حاج ملاصادق در قم؛ ۱۰. مدرسه صدر خواجو در اصفهان؛ ۱۱. مدرسه‌ای در بندر پهلوی (انزلی) تحت نظر حجت الاسلام پیشوایی.

• تأسیس چندین دبستان و دبیرستان مذهبی

آیت الله شهید مرتضی مطهری علیه السلام: «یکی از مزایای برجسته معظم له (آیت الله العظمی بروجردی) که نماینده طرز تفکر روشن وی بود، علاقه‌مندی ایشان به تأسیس دبستان‌ها و دبیرستان‌های جدید تحت نظر سرپرستان متدین بود که دانش‌آموزان را هم علم بیاموزید و هم دین. معظم له دیانت مردم را در بی‌خبری و بی‌اطلاهی و بی‌سوادی آنها جستجو نمی‌کرد. معتقد بود که اگر مردم عالم شوند و دین هم به‌طور صحیح و معقول به آنها تعلیم گردد، هم دانا خواهند شد و هم متدین. آن مقداری که من اطلاع دارم، مبالغ زیادی از وجوه و سهم امام را اجازه داد که صرف تأسیس بعضی از دبستان‌ها و دبیرستان‌ها شود.

در بیان چاپی دبیرستان کمال نارمک خواندم که مبلغی در حدود ۸۰۰ هزار ریال با اجازه ایشان بابت سهم امام به دفتر آن مدرسه پرداخت شده است. هرچند درباره مدارس (جامعه تبلیغات اسلامی) اطلاع دقیقی ندارم؛ اما می‌دانم کمک‌های شایانی کرده است و حتی موارد دیگر هم هست که من فعلاً بی‌خبرم. این اقدام معظم له بسیار قابل تحسین است؛ هرچند این اقدام نیز نسبت به آنچه باید بشود، ناچیز است؛ اما با توجه به اینکه در گذشته افرادی بودند و الآن هم وجود دارند که آبادی دین را در خرابی این مدارس و معدوم شدن علوم جدید می‌دانسته و می‌دانند، معلوم می‌شود که عمل معظم له بسیار ارزشمند بوده است.

• ساخت و تجهیز چندین کتابخانه

یکی از ضروریات اهل علم، مطالعه و کتاب است و چون ممکن نیست، کسی بتواند، تمام کتب مورد نیاز خود را شخصاً تهیه نماید. ضرورت ایجاد کتابخانه که در آن از اقسام کتب جمع‌آوری و مضبوط باشد، آشکار می‌شود. مرحوم آیت الله بروجردی با توجه به این اصل کلی، نظر مخصوصی به تأسیس و تهیه کتابخانه داشتند و در هر

یکی از مهمترین وظایف روحانیت، توجه به «مردم» است. به عبارت دیگر، روحانیت علاوه بر توجه به مسائل علمی، دارای کنش اجتماعی نیز بوده‌اند. آیت الله العظمی بروجردی علیه السلام در زمره علمایی است که توجه خاصی به امور عام المنفعه و خدمات اجتماعی داشتند که در دوران زعامتش بیش از ۱۰۰۰ بیمارستان، مدرسه، کتابخانه و... تأسیس نمودند که در متن پیش رو به گوشه‌هایی از خدمات غیر قابل احصاء معظم له اشاره می‌گردد.

• بازسازی و توسعه حرم حضرت رقیه علیها السلام در سوریه

آیت الله شیخ مجتبی عراقی نقل می‌کند: با عنایت آیت الله بروجردی علیه السلام، ضریحی را برای حرم حضرت رقیه علیها السلام ساختم که از طلا و نقره بود. در این رابطه برای کتیبه‌های دور ضریح، هرکدام از آقایان تهران، وعاظ و معاریف، یک شعرهایی از عمان سامانی، صغیر اصفهانی و... نوشتند و خودم نظرم چیز دیگری بود.

برای اینکه در انتخاب مشکلی پیش نیاید، من پیشنهاد دادم که همه مطالب را بدون امضا روی یک کاغذ بزرگ می‌آوریم و می‌بریم خدمت آیت الله بروجردی تا انتخاب کنند و خودم نظرم این روایتی بود که از زمخشری نقل می‌کند: «الا ومن مات علی حب آل محمد مات شهیداً الا ومن مات علی حب آل محمد مات مغفوراً له...» که روایت مفصلی است که این را هم بدون امضا نوشته بودم.

رفتیم خدمت ایشان و گفتیم: آقا! صحبت از کتیبه‌های ضریح است و هرکدام از این مطالب را شما اختیار کنید و صلاح بدانید، آن را به کتیبه می‌نویسیم.

همه مطالب را خواندند تا رسیدند به روایت و فرمودند: این روایت از همه بهتر است؛ ولیکن علاوه بر زمخشری، ثعلبی هم روایت کرده است؛ لذا همین را بر کتیبه‌ها نوشتیم؛ چراکه جمعیتی از سنی‌ها آنجا هستند و یک تبلیغی از اهل بیت علیهم السلام می‌شود.

شیخ مجتبی عراقی نقل می‌کنند که در طی دیداری با رئیس جمهور سوریه، زمینی به مساحت حدود ۵۰۰ متر پشت حرم حضرت نیز، با پیشنهاد ما و به دستور

۱۵. مسجد آرک در تهران؛

۱۶. مسجد مهدیه تهران میدان شوش؛

۱۷. مسجد قریه سیستان در نزدیکی تبریز؛

۱۸. مسجد جامع نارمک در تهران؛

۱۹. مسجد ایرانشهر؛

۲۰. مسجد آیت الله بروجردی در درود؛

و...

• تعمیر مساجد

بیشتر مساجدی که در زمان معظم له تعمیر گردیده است، به امر و اجازه ایشان و از محل وجوهات بوده است که بعضی از آنها عبارت است از:

۱. تعمیر مسجد سید بروجردی؛
۲. تعمیر مسجد سیدعزیزالله در تهران؛
۳. تعمیر مسجد شاه بروجرد؛
۴. تعمیر مسجد شاه اصفهان؛
۵. تعمیر مسجد جامع اصفهان؛
۶. تعمیر مسجد حکیم اصفهان به اضافه تعمیرات مساجد زیاد در تمام ولایات ایران؛

و...

• ساخت و مرمت ده‌ها مدرسه

مدارسه‌ای که به امر ایشان برای سکونت و تحصیل طلاب علوم دینی و تقویت حوزه‌های علمیه بنا گردید، عبارتند از:

۱. مدرسه بروجرد؛
۲. مدرسه‌ای در شهر ری تهران؛
۳. مدرسه آیت الله بروجردی در درود؛
۴. مدرسه‌ای در کرپلا؛ یکی از آثار ماندگار حضرت آیت الله بروجردی علیه السلام مدرسه بزرگ علمی در کرپلا می‌باشد که زمینی با مساحت حدود یک هزار و ۵۰۰ مترمربع خریداری و کار احداث مدرسه علمیه در آن آغاز گردید و هنوز بنای طبقه اول آن به اتمام نرسیده بود که با رحلت آن فقید سعید، کار بنایی متوقف گردید و در نهایت با جدیت و تلاش حاج آقای خلخالی وکیل آن مرحوم به اتمام رسید؛

۵. مدرسه بقعه کرپلا: یکی از یادگاری‌های دیگر آیت الله بروجردی علیه السلام در کرپلا مدرسه بقعه است که مدفن سیدمجاهد و برخی از بزرگان سلسله جلیله طباطبایی است که این بنای تاریخی در سال ۱۳۳۸ شمسی به دست توانای آیت الله بروجردی علیه السلام و از محل موقوفات تجدید بنا گردید؛

۶. مدرسه‌ای در کرمانشاه: این مدرسه در زمینی به مساحت ۲۵۰۰ متر که توسط زمین حاج عباسعلی فرودی وقف گردید و به کمک بازگانان و خیران کرمانشاه در دو طبقه به‌سبک بدیعی با ۶۰ اتاق بنا گردیده است؛

۷. احداث سه مدرسه علمیه در نجف اشرف:

الف) مدرسه نجف اشرف: این مدرسه علمیه در زمینی به مساحت ۵۰۰ متر در ۳ طبقه با بتن مسلح بنا گردید. این مدرسه دارای ۶۴ حجره، یکی از نزدیک‌ترین مدارس علمی به حرم مطهر علوی است که تحت نظارت آیت الله شیخ نصرالله خلخالی که وکیل عام معظم له در نجف اشرف بود، به‌سبک بسیار جالب و کاملاً مجهز ساخته شده است؛

ب) مدرسه دیگری که زمین آن توسط یک بازگان خیر کویتی به آیت الله العظمی بروجردی علیه السلام هدیه شد که بعد از آماده‌سازی در اختیار طلاب علوم دینی قرار گرفت. این مدرسه دارای ۳۶ حجره و واجد تجهیزات رفاهی است؛

ج) سومین مدرسه در نجف اشرف: این مدرسه در محله حی السعد به همت آقایان حاج محمدعلی انفاق و سیدمحمد کلانتر بنا گردید که دارای ۲۰۰ حجره می‌باشد.

۸. مدرسه امام زین العابدین علیه السلام در دمشق؛

۹. مدرسه خان در قم: این مدرسه در سه طبقه دارای ۵۹ حجره و اتاق که با بتون مسلح ساخته شده است که همه احتیاجات طلاب در هر طبقه فراهم گردیده است؛

۱۰. مدرسه‌ای در اهواز؛

۱۱. مدرسه در تربت حیدریه؛

۱۲. مدرسه طباطبایی در تربت جام؛

۱۳. مدرسه در ملایر که زیر نظر آقای محسنی ساخته شد؛

۱۴. ضمناً جمعی از تجار متدین تهران حسب‌الامر و اجازه مرحوم آیت الله بروجردی، مدرسه‌ای که زمین آن ۵۰۰۰ مترمربع و ۳۶۰۰ متر زیربنا در چهار طبقه احداث نمودند. سرپرستی ساختمان این مدرسه را به آقای حاجی سیدمحمد کلانتر گذاشتند.

۱. مسجد اعظم در قم؛

۲. بنای چهار مسجد بزرگ در آفریقا که مخارج هر یک نیم میلیون تومان شده است؛

۳. ساخت بیش از یکصد و سی مسجد در تهران؛

۴. مسجدی در بروجرد؛

۵. مسجد بیمارستان در تهران؛

۶. مسجد شاهرود در محل ایستگاه راه آهن ایران؛

۷. مسجد صحنه کرمانشاه؛

۸. مسجد طرابلس لبنان؛

۹. مسجد نورآباد لرستان؛

۱۰. مسجد هامبورگ در آلمان غربی؛

۱۱. جامع الامام زین العابدین علیه السلام در دمشق؛

۱۲. مسجد الاقصی در اصفهان؛

۱۳. مسجد سلمان در اصفهان؛

۱۴. مسجدی در سراب؛

رئیس جمهور سوریه به حرم ملحق گردید.

• ساخت و مرمت ده‌ها مسجد در ایران و خارج از کشور

بناهای دینی را که در زمان آیت الله العظمی بروجردی علیه السلام ساخته یا تعمیر شده است، به دو قسمت متمایز تقسیم می‌کنیم: ۱. مساجد ۲. مدارس

مساجد

رسول اکرم صلی الله علیه و آله: «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا كَمْفَخَصِي قَطَاةً بَنَى اللَّهُ لَهُ نَبَاتًا فِي الْجَنَّةِ». مساجدی که در زمان آیت الله العظمی بروجردی علیه السلام به امر و اجازه ایشان ساخته شده، عبارتند از:

۱. مسجد اعظم در قم؛

۲. بنای چهار مسجد بزرگ در آفریقا که مخارج هر یک نیم میلیون تومان شده است؛

۳. ساخت بیش از یکصد و سی مسجد در تهران؛

۴. مسجدی در بروجرد؛

۵. مسجد بیمارستان در تهران؛

۶. مسجد شاهرود در محل ایستگاه راه آهن ایران؛

۷. مسجد صحنه کرمانشاه؛

۸. مسجد طرابلس لبنان؛

۹. مسجد نورآباد لرستان؛

۱۰. مسجد هامبورگ در آلمان غربی؛

۱۱. جامع الامام زین العابدین علیه السلام در دمشق؛

۱۲. مسجد الاقصی در اصفهان؛

۱۳. مسجد سلمان در اصفهان؛

۱۴. مسجدی در سراب؛

